

بسم الله الرحمن الرحيم

نقش و تاثیر شکر و شکرگزاری در رضایت از زندگی براساس دعای عرفه‌ی

امام حسین علیه السلام

هانیه نخعی^۱

چکیده

شکر به معنای سپاس داشتن و تصور نعمت است که در دین اسلام به آن اهمیت زیادی داده شده است. در این تحقیق رویکرد شکرگزاری و آثار آن در رضایت از زندگی بر اساس دعای عرفه‌ی امام حسین علیه السلام بررسی و تحلیل شده است. در دعای عرفه، امام حسین علیه السلام در عبارات مختلف انواع شکرگزاری را بیان نموده‌اند که هر کدام از عبارات، اثر شکرگزاری را معرفی کرده‌اند.

این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است که با رویکرد دعای عرفه‌ی امام حسین علیه السلام است که امام حسین علیه السلام با یادآوری نعمت و ازدیاد نعمت و عنایات و الطاف الهی به مقوله‌ی شکرگزاری پرداخته‌اند و این پژوهش به دنبال این است که بیان کند شکرگزاری در زندگی چه آثاری دارد و چه نقشی می‌تواند در رضایت از زندگی انسان داشته باشد.

مهم‌ترین دستاوردها این است که شکرگزاری با شناخت نعمت و جلوه‌های آن در زندگی است که انسان تاثیرات شکرش را در زندگی مشاهده می‌کند. آثاری همچون: توجه به شکر، اطاعت از خداوند، شکرگزاری عامل ازدیاد در زندگی، برشمردن داشته‌های زندگی، شکرگزاری از لطف خداوند در زندگی، محروم نکردن خداوند با شکر کم، شکر دائمی، آمرزش گناهان، برگزیده شدن و هدایت ویژه. این آثار باعث می‌شود که فرد در زندگی خرسند باشد به گونه‌ای که دیگر کفران نعمت نمی‌کند. به جا آوردن شکر لطف خداوند را به دنبال دارد؛ این گونه است که انسان از زندگی خود رضایت دارد.

^۱ _ دانش آموخته‌ی سطح ۲ آموزش عالی فاطمیه

کلیدواژه: دعای عرفه‌ی امام حسین علیه السلام، رضایت از زندگی، شکر، شکرگزاری.

مقدمه

ذات انسان به این گونه است که دوست دارد از هر چیزی کامل آن و زیاد آن را داشته باشد، او با خود می‌اندیشد که اگر از هر چیز کامل تر داشته باشد و آن چیز زیاد هم باشد، رضایت او از موجودیت خویش و زندگی‌اش حاصل می‌شود. او باید برای به دست آوردن اصولی این خواسته‌ها تلاش کند و راه به دست آوردن خواسته‌هایش را بداند و طبق قاعده جلو برود، تا به کمال خویش برسد و از زندگی‌اش رضایت داشته باشد.

دین اسلام رضایت از زندگی را این گونه معرفی کرده است که اگر مؤمن بخواهد راه تقوا را در پیش بگیرد و از زندگی خویش راضی باشد، یکی از راه‌های رسیدن به مقام رضایت، شکرگزاری در برابر پروردگار است. شکری که فقط در برابر پروردگار انجام می‌شود؛ یعنی مؤمن فقط باید از خداوند تشکر کند، نه از غیر خداوند متعال.

از آنجا که آفرینش انسان با هدف انجام می‌شود، مسائلی از جمله شکر و شکرگذاری هم اهدافی دارد. انسان به دنبال پیدا کردن راه‌هایی است که بتواند با آن‌ها از زندگی خود رضایت بیشتری داشته باشد. به دست آوردن چیزهایی که ندارد و آرزوی به دست آوردن آن‌ها را در دل خود می‌پروراند که اگر آن‌ها را به دست بیاورد از زندگی خود رضایت دارد. هر چه بیشتر به آرزوهایش برسد، از زندگی خود رضایت بیشتری دارد. کسی که خود را از تعلقات دنیوی رها کرده و به چیزهای کمی هم که دارد قانع هست و در برابر آن‌ها شاکر است، به مراتب از زندگی خود هم رضایت دارد. شخص مومنی که قدر نعمت‌های الهی را با شکرگزاری می‌داند، خداوند در قبال این شکرگزاری لطف بیشتری به او عطا می‌کند که نتیجه‌ی آن چیزی جز رضایت داشتن از زندگی نیست.

هدف شکر و شکرگذاری این است که انسان شاکر از زندگی‌اش آثاری را از شکرش مشاهده می‌کند که هدف شکر را واضح می‌کند که شکر و شکرگذاری برای اصلاح زندگی و آرامش روح و روانی فرد شاکر و رسیدن به قرب الهی است. هدف کلی از شکر و شکرگذاری این است که آثار آن را به انسان‌ها نشان دهد تا با ترتیب اثر این آثار، هدف اصلی که همان قرب الهی است را در زندگی انسان‌ها به دنبال داشته باشد.

خداوند در جای جای قرآن کریم عموم بندگان (بقره، ۱۵۲) و به طور خاص پیامبران الهی (زمر، ۶۶) و مقربان درگاهش (لقمان، ۱۲) را به ادای شکر الهی امر فرموده است. بلکه آن را لازمه‌ی ایمان و توحید بندگان دانسته و می‌فرماید: «... وَ اشْكُرُوا لِلَّهِ إِنَّ كُنتُمْ إِیَّاهُ تَعْبُدُونَ» و خدا را سپاس

گزارید، اگر فقط او را می‌پرستید».^۱ همچنین خداوند شکرگزاری را از ویژگی‌های بارز بندگان شایسته خود دانسته و نام آنان را قرین اوصافی چون «شکور» و «شاکر» گردانیده است. (نحل، ۱۲۱؛ سبأ، ۱۳؛ اسراء، ۳ و...). در حدیثی از امام زین العابدین علیه السلام آمده است: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ كُلَّ عَبْدٍ شَكُورٍ: خداوند بندگان شکور و سپاسگزار خود را دوست می‌دارد».^۲ که نشان دهنده تاثیر شکرگزاری در جلب رضایت و محبت پروردگار است.

در روایات هم به شکر اهمیت فراوانی داده شده به این صورت که در برخی روایات اهمیت شکر به این صورت بیان شده که اگر فرد شکر را به جا نیاورد از ائمه نیست که روایات امام علی علیه السلام در این باره است که می‌فرمایند: «اسْتَمْتُمُوا نِعَمَ اللَّهِ بِالتَّسْلِيمِ لِقَضَائِهِ وَ الشُّكْرِ عَلَى نِعْمَائِهِ فَمَنْ لَمْ يَرْضَ بِهَذَا فَلَيْسَ مِنَّا وَ لَا إِلَيْنَا: نعمت‌های خدا را به وسیله تسلیم در برابر قضا و قدر خداو شکر نعمت‌های تو کامل کنید، هر کس راضی به این امر نیست از ما نیست و با ما نخواهد بود».^۳

ضرورت مسئله‌ی شکر و شکرگذاری واضح و روشن است زیرا انسان‌ها در زندگی فردی و اجتماعی خود از دغدغه‌های فکری و روانی برخوردارند که برای مثال دغدغه‌ی آن‌ها در مورد رزق و روزی برکت آن در زندگی‌شان است که دوست دارند رزق و روزی آن‌ها افزایش پیدا کند که این‌ها در بعد مادی زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها به ویژه مومنین است. و در بعد معنوی آن‌ها دغدغه‌ی آرامش روحی آن‌هاست. حال اگر شکر و شکرگذاری در زندگی فردی و اجتماعی آن‌ها در بعد مادی و معنوی‌شان اجرا شود با توجه به آثاری که در پی دارد دغدغه‌ی مادی و معنوی‌شان حل می‌شود، پس برای رفع دغدغه‌های مادی و معنوی زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها پیاده کردن و اجرای شکر و شکرگذاری ضرورت دارد.

درباره‌ی موضوع شکر و شکرگزاری کتابی با عنوان "نیروی بی‌کران سپاسگزاری (حسین فرضی پور)" درمورد شکرگزاری و چگونگی عادت کردن با آن و عمل به آن بحث می‌کند.^۴ در کتاب دیگری با عنوان "زندگی شاکرانه (مجید حلاجی)" تکنیک‌های زندگی شاکرانه را بیان می‌کند که به فرد کمک می‌کند با استفاده از این تکنیک‌ها بتواند شاکرانه زندگی کند تا زندگی خوبی داشته باشد.^۵

مقاله‌ای با عنوان "نشانگان شاکرین در متون اسلامی و آثار روان‌شناختی آن (فاطمه جاویدپور، علیرضا صابرین)" است که این مقاله به دنبال شناسایی نشانگان شاکرین و استخراج ثمرات روان‌شناختی آن

۱_ بقره، ص ۱۷۲

۲_ وسائل الشیعه، جلد ۱۱، ص ۵۳۹

۳_ مشکاة الانوار فی غرر الاخبار، ج ۱، ص ۴۹

۴_ فرضی، حسین، نیروی بی‌کران سپاسگزاری، ناشر: انتشارات نسل نو اندیش، ۱۳۹۹ ه ش

۵_ حلاجی، مجید، زندگی شاکرانه، ۱۳۹۶ ه ش

است و ویژگی های شاکرین از متون اسلامی با محوریت آیات قرآن و مناجات شاکرین امام سجاد علیه السلام شناسایی شده است و همچنین از روایات هم استفاده شده است.^۱

مقاله‌ی "رابطه‌ی شکرگزاری و آرامش در زندگی فردی (راضیه و اعظم نظری)" در مورد نعمت‌ها و یادآوری آن‌ها در زندگی فردی است که به شناخت مفاهیم آرامش حقیقی و شکرگزاری و همچنین بررسی عوامل آرامش و مولفه‌ها و مصادیق شکرگزاری با تکیه بر آیات قرآن و احادیث ائمه پرداخته است.^۲

در مقاله‌ای دیگر با عنوان "شکرگزاری و تاثیرات آن از دیدگاه قرآن و حدیث (ماهرخ شعبانزاده)" که این مقاله به آثار و پیامدهای شکرگزاری از دو جنبه‌ی دنیوی و اخروی مورد توجه قرار گرفته است.^۳

شکرگزاری جنبه‌های مختلفی دارد که در این پژوهش آثار شکر و شکرگزاری از جنبه‌ی زندگی بررسی می‌شود که در قسمت اول به جلوه‌های شکر پرداخته شده و در قسمت دوم به آثار شکرگزاری در دعای عرفه‌ی سیدالشهدا علیه السلام بررسی می‌شود و این آثار هم جنبه‌ی دنیوی دارد و هم جنبه‌ی اخروی.

۱_ جلوه‌های شکر در دعای عرفه

شکر در لغت به معنای شناختن احسان و نشر آن و ستایش کردن صاحب آن است.^۴ به معنای تصور نعمت و اظهار آن است.^۵ به معنای سپاس داشتن، ثنادرستن، خرسند و خشنودبودن است.^۶ تعریف اصطلاحی آن عبارت است از قدردانی از نعمت‌های خداوند با قلب و زبان و عمل.^۷ با توجه به این تعریف می‌توان گفت شکر نعمت آشکار کردن و نمایان کردن آن در زبان و قلب و عمل است و ضد آن کفر، به معنای فراموش کردن نعمت و پوشاندن آن است.

به بیان دقیق‌تر، شکر، یک حالت نفسانی در وجود انسان است که آثار این حالت نفسانی به سه صورت در انسان جلوه‌گر می‌شود. ظهور آن در قلب به صورت خضوع، خشوع، محبت، خشیت و مانند آن

^۱ _ جاوید پور، فاطمه، صابرن، علیرضا، نویسنده مسئول: کهساری، رضا، "نشانیان شاکرین در متون اسلامی و آثار روان شناختی آن"

^۲ _ نظری، راضیه و اعظم، رابطه‌ی شکرگزاری و آرامش در زندگی فردی، ۱۳۹۹ ه ش

^۳ _ شعبانزاده، ماهرخ، شکرگزاری و تاثیرات آن از دیدگاه قرآن و حدیث، ۱۳۸۹ ه ش

^۴ _ فراهیدی، العین. ج ۵، ص ۲۹۳

^۵ _ ابن منظور، محمد ابن مکرم، لسان العرب، ج ۴، ص ۴۲۳

^۶ _ لغت‌نامه‌ی دهخدا، ج ۲، ص ۱۸۱۸

^۷ _ مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، ج ۳، ص ۷۹

است و در زبان به شکل ثنا، مدح و حمد و در افعال و اعمال ظاهری به شکل اطاعت و به کارگیری جوارح در راه رضای خدا.^۱

شکر دو نوع است: ۱- شکر زبانی ۲- شکر عملی که هردو یعنی هم زبانی و هم عملی باید در زندگی پیاده و اجرا شوند تا آثار شکر در زندگی فردی و اجتماعی کامل شود. جلوه‌های شکرگزاری عبارتند از:

۱/۱_ شناخت نعمت

از جلوه‌های شکرگزاری آن است که بنده نعمت را بشناسد و آن را از سوی پروردگار بداند. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «مَنْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِنِعْمَةٍ فَعَرَفَهَا بِقَلْبِهِ، فَقَدْ أَدَّى شُكْرَهَا: کسی که خداوند نعمتی به وی ارزانی دارد و در دل آن را [به عنوان نعمت خدادادی] بشناسد، هر آینه شکر آن نعمت را گزارده است».^۲

هم‌چنین می‌فرمایند: «مَا مِنْ عَبْدٍ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ نِعْمَةً فَعَرَفَ أَنَّهَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَحْمَدَهُ: هیچ بنده‌ای نیست که خداوند به او نعمتی دهد و او آن را از جانب خدا بداند مگر آن که، پیش از سپاسگویی او، خداوند بیامرزدش».^۳

در دعای عرفه، امام حسین علیه السلام خطاب به خداوند می‌فرماید: «يَا رَحِيمُ يَا رَحْمَنُ، حَتَّى إِذَا اسْتَهْلَكْتُ نَاطِقًا أَتَمَمْتَ عَلَيَّ سَوَابِغَ الْإِنْعَامِ وَ رَيْبَتَنِي زَائِدًا فِي كُلِّ عَامٍ حَتَّى إِذَا اكْتَمَلَتْ فِطْرَتِي وَ اعْتَدَلَتْ مِرَّتِي أَوْ جَبَّتْ عَلَيَّ حُجَّتِكَ بَانَ الْهَمَّتَنِي مَعْرِفَتِكَ رَوْعَتَنِي بَعَائِبُ حِكْمَتِكَ وَ اتَّفَقَتَنِي: ای خدای مهربان و بخشنده تا وقتی که لب به سخن باز کردم تو نعمت‌های فراوانت را بر من تمام کردی و در هر سال بیشتر از گذشته پرورشم دادی تا این که آفرینش من کامل شد و نیروهای حسن و جانم به اعتدال رسید در این زمان بود که حجت خود را بر من تمام کردی بدین ترتیب که معرفت خویش را بر من الهام فرمودی و مرا با نشانه‌های شگفت و حکیمانه ات به حیرت انداختی و از خواب غفلت بیدار نمودی».

در این عبارت بر شناخت نعمت تاکید شده و به خوبی نشان‌دهنده‌ی این است که نعمت‌هایی مانند پرورش دادن انسان، آفرینش او و اتمام حجت خداوند بر انسان، نعمت‌هایی هستند که لازم است انسان آن‌ها

^۱ _ ر ک، چهل حدیث، ص ۲۴۳

^۲ _ کافی، ج ۲، ص ۹۷

^۳ _ کافی، ج ۲، ص ۴۲۸

بنابراین انسان باید بداند حیات و زندگی‌اش را از خداوند گرفته و در طول زندگی‌اش خداوند به او نعمت‌هایی را عطا کرده است و لازم است او شکر نعمت‌های خداوند را به جا بیاورد و علاوه بر اینکه باید بداند این نعمت‌ها را از خداوند دارد، باید شکر مداوم داشته باشد و فقط و فقط از خداوند تشکر کند. این گونه است که او اگر شکر مداوم داشته باشد از زندگی خود رضایت کامل دارد.

۸/۲_آمزش گناهان

آمزش گناهان در اثر کاری است که از مومن به خداوند سر می‌زند. اعمال و رفتارهایی که نتیجه‌ی آن‌ها آمزش گناهان است فراوان است که یکی از آن‌ها به جا آوردن شکر نعمت‌های خداوند است که طبق احادیث متعدد این مسئله‌ی آمزش گناهان روشن می‌شود که حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم است که می‌فرماید: «عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أُمَّتِي يَخْرُجُ إِلَى السُّوقِ فَيَبْتَاعُ الْقَمِيصَ بِنِصْفِ دِينَارٍ أَوْ بِثُلْثِ دِينَارٍ فَيَحْمَدُ اللَّهَ إِذَا لَيْسَ فَمَا يَبْلُغُ رُكْبَتَهُ حَتَّى يُغْفَرَ لَهُ: مَرْدِيٌّ مِنْ أُمَّتٍ مِنْ بَهَائِشِ الْمَرْبِطَةِ وَبِهَائِشِ الْبَرِّ»^۱ به نصف دینار و یا به ثلث دینار می‌خرد، و هر گاه آن را می‌پوشد حمد خدا را می‌گوید، این پیراهن به زانوهایش نرسیده که گناهانش آمرزیده می‌شود.

در فرازی از دعای عرفه، امام حسین علیه السلام می‌فرماید: «فَلَكَ الْحَمْدُ وَ الشُّكْرُ.... وَ غُفَرَ ذُنُوبِي: پس برای توست شکر..... و گناهانم را آمرزید». این فراز بیان می‌کند که آمزش گناهانی که صورت گرفته باید شکر گزاشته شود. یعنی مومن باید گناهانی را که مرتکب شده و خداوند آن‌ها را بخشیده، باید شکر آن آمزش را به جا بیاورد.

در اوایل این فراز نعمت‌هایی را امام، یادآوری می‌کنند و بعد از ذکر چند نمونه، لفظ "غُفَرَ ذُنُوبِي" را به کار می‌برند که این می‌تواند نشان‌دهنده‌ی این باشد که یادآوری نعمت‌ها و شکر آن‌ها نتیجه‌اش آمزش گناهان می‌شود که به ماضی ترجمه می‌شود.

انسان‌ها در اعمال اختیاری‌شان ممکن الخطا هستند و مؤمنان همیشه مواظبانند که مبدا خطا کنند، اما با این وجود چون انسان ممکن الخطایی هستند ممکن است خطایی ناخواسته از آن‌ها سر بزند، در واقع می‌توان گفت که مومنی که خطا می‌کند نعمت‌های خداوند را فراموش کرده و به نداشته‌هایش نگاه می‌کند و به خاطر همین نداشته‌ها و برای به دست آوردنشان ممکن است دست به هر کاری بزنند تا آن‌ها را به دست آورد. برای این که مومن جبران خطاهایش را بکند با شکرگزاری مداوم داشته‌ها و نعمت‌هایش، این

^۱ _ مشکاة الانوار فی غرر الاخبار، ج ۱، ص ۴۱

خطاها را جبران می‌کند. آموزش گناهان تاثیر اخروی و حتی دنیوی شکرگزاری است که انسان‌ها حتی با همین انگیزه می‌توانند شکر نعمت‌هایی را که خدا شامل آن‌ها کرده، به جا بیاورند.

تاثیر اخروی آموزش گناهان این است که انسان با باری سبک در صحرای محشر حاضر می‌شود و کفهی ترازوی اعمال او از خوبی‌ها سنگین‌تر است و تاثیر دنیوی آن این است که مومنی که گناهانش به وسیله‌ی شکرگزاری آمرزیده شده، بهتر می‌تواند عبادت کند و زندگی‌اش رونق بیشتری دارد و از زندگی فردی و اجتماعی‌اش رضایت بیشتری دارد چون شکرگزاری از نعمت‌ها باعث می‌شود به جای این که نداشته‌هایش را ببیند، داشته‌هایش را بنگرد و از آن‌ها بهره‌ی بیشتری ببرد.

بنابراین مؤمنان باید به جای این که جای خالی نداشته‌هایشان را مدام ببینند و ناشکری کنند، نعمت‌ها و داشته‌هایشان را با دقت مشاهده کنند و آن‌ها را مدام به خود یادآوری کرده و با شکر زبانی و عملی، شکرگزاری نعمت‌های بی‌کرانی باشند که خداوند به آن‌ها ارزانی داشته است و بدانند با شکر این نعمت‌ها آموزش گناهانشان را به دنبال دارد که این آموزش هم تاثیر دنیوی دارد و هم تاثیر اخروی.

۹/۲_ برگزیده شدن و هدایت ویژه

یکی از آثاری که شکرگزاری دارد، هدایت ویژه و برگزیده شدن انسان است که قرآن در وصف حضرت ابراهیم علیه السلام می‌فرماید: «شَاكِرًا لِّأَنْعَمِهِ اجْتَبَاهُ وَ هَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»^۱؛ این آیه دلالت بر این حقیقت دارد که چون ابراهیم علیه السلام شاکر نعمت‌های پروردگار بود، خدا او را برگزید و به راه راست هدایت کرد.

شخصی که همواره شکر خداوند را به جا می‌آورد، خدا او را به سوی قرب خود و راه راست هدایت می‌کند. شخص مومن روزانه ۱۰ بار در نمازهای یومیّه اش از خداوند درخواست هدایت به سوی راه راست و مستقیم دارد: «اهدنا الصراط المستقیم» پیش زمینه‌ی این هدایت شکرگزاری به درگاه خداوند است که لازم است شخص مومن هر لحظه و همیشه به یاد خدا باشد و نعمت‌های او را یک یک بشمارد و شکر آن‌ها را به جا بیاورد، این شکرگزاری می‌توان شکر زبانی باشد به این گونه که: خداوند از تو سپاس گزارم که این نعمت‌ها را به من عطا کردی.

نمونه‌ی این شکرگزاری در دعای عرفه امام حسین علیه السلام دیده می‌شود: «اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ لَمَا خَلَقْتَنِي فَجَعَلْتَنِي سَمِيعًا بَصِيرًا وَ لَكَ الْحَمْدُ لَمَا خَلَقْتَنِي فَجَعَلْتَنِي خَلْقًا سَوِيًّا رَحِمَهُ بِي وَ قَدْ كُنْتَ عَنْ خَلْقِي غَنِيًّا: خدایا! ستایش سزاوار توست که مرا آفریدی و به من شنوایی و بینایی عطا کردی و ستایش مخصوص توست

^۱ _ نحل، ۱۲۱

که مرا آفریدی و خلقت را به زیبایی آراستی و این از روی رحمتی بود که نسبت به من داشتی در صورتی که از آفرینش من بی‌نیاز بودی».

در جای دیگر از دعای عرفه می‌فرمایند: «رَبِّ بِمَا أَطْعَمْتَنِي وَ سَقَيْتَنِي، رَبِّ بِمَا أَقْنَيْتَنِي، رَبِّ بِمَا أَعْتَنَيْتَنِي، رَبِّ بِمَا أَلْبَسْتَنِي مِنْ سِتْرِكَ الصَّافِي وَ يَسَّرْتَ لِي مِنْ صُنْعِكَ الْكَافِي: پروردگارا! تو را ستایش می‌کنم که غذایم دادی و سیرابم کردی، پروردگارا! تو را ستایش می‌کنم که بی‌نیازم ساختی و ثروتم دادی، پروردگارا! تو را ستایش می‌کنم که یاری‌ام کردی و عزتم بخشیدی، پروردگارا! تو را ستایش می‌کنم که عیوب مرا با خطاپوشی خود پوشاندی و از نعمت‌هایت به آسانی و به میزان کافی در اختیارم گذاشتی». علاوه بر این‌ها باید توجه داشت که انسان هر چه تلاش کند تا بتواند نعمت‌های خدا را بشمارد نمی‌تواند بلکه حتی نمی‌تواند شکر یکی از آن‌ها را آن‌گونه که باید به جا بیاورد.

شخص مومن با شکر عملی می‌تواند شکرگزاری نعمت‌های خداوند باشد به این گونه که از آن نعمت‌ها به خوبی در راه درست استفاده کند؛ مثلاً خداوند به شخصی نعمت مالی زیادی داده است. آن شخص علاوه بر شکر زبانی باید با شکر عملی شکرگزار باشد، به این گونه که آن مال را در راه خدا خرج کند؛ مثلاً به یتیمی کمک کند، در راه خدا با آن مال صدیقه بدهد، دست فقیری را بگیرد، با آن دو زوج را به هم برساند، خرج و مخارج زندگی‌شان را بدهد و...

بنابراین اگر شخص مومنی بخواهد به راه راست هدایت شود، علاوه بر درخواست از خداوند باید نعمت‌های او را به خوبی شکر کند و از نعمت‌هایش، در راه خدا استفاده کند. پیش شرط هدایت ویژه خداوند و برگزیده شدن انسان از طرف خداوند، شکرگزاری از نعمت‌ها به درگاه خداوند است هم به صورت شکر زبانی و هم به صورت شکر عملی.

نتیجه گیری

شکر به معنای خرسند بودن و تصور نعمت و اظهار آن است. شکرگزاری به معنای سپاسگزاری کردن یا سپاس گفتن است که یکی از وظایف مهم مؤمنین است که آن‌ها وظیفه دارند در قبال نعمت‌های پروردگار شکرگزاری کنند.

هدف از شکرگزاری این است که انسان به قرب الهی برسد و به جای این که نداشته‌های زندگی‌اش را به رخ خود یا خداوند بکشد به داشته‌هایش توجه کند و به خاطر همین داشته‌ها از خداوند تشکر کند، حتی اگر شده کم، شکر را به جا آورد؛ اما همان کم را فراموش نکند و این شکرگزاری نتیجه‌ای جز اینکه فرد از زندگی‌اش رضایت داشته باشد، ندارد.

امام حسین علیه السلام در دعای عرفه مدام شکر نعمت‌های خداوند را به جا می‌آورند و همین برای مؤمن درس آموز است، که انسان باید بداند حیات و زندگی‌اش را از خداوند دارد و این خداوند بوده است که به او حیات داده و اذن داده است تا موجود شود و باید شکر او را به جا آورد.

اگر کسی شکر خداوند را به جا آورد آثار این شکرگزاری‌اش را در زندگی‌اش می‌بیند؛ از جمله افزایش نعمتی که شکرش را به جا آورده است و در می‌یابد که با شکر، خداوند جبران می‌کند و به او بیشتر و بهتر عطا می‌کند. با مشاهده این آثار این شخص از زندگی‌اش راضی می‌شود و دیگر کفر نعمت نکرده و یا حداقل به نداشته‌هایش توجهی نمی‌کند و به سادگی از کنارشان عبور می‌کند.

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اگر کسی بخواهد از زندگی‌اش در این دنیا خرسند و راضی باشد، باید شکر نعمت‌های خداوند را به جا آورد و اگر چنین کند خداوند طبق گفته‌ی خودش عمل می‌کند و بیشتر از آن را به این شخص عطا می‌کند و همان طور که گفته شده انسان به کم راضی نمی‌شود و وقتی زیادی نعمت را بر اثر شکرش دید، بیشتر شکر خداوند را به جا آورده و در قبال زیادی نعمت از طرف خداوند از زندگی دنیوی‌اش رضایت کامل دارد.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. دعای عرفه‌ی امام حسین علیه السلام
۳. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب
۴. ابوالفتح، سید ناصح الدین، غررالحکم و دررالکلم
۵. حرّانی (حلبی)، ابو محمد حسن، تحف العقول
۶. حلاجی، مجید، زندگی شاکرانه، ۱۳۹۶
۷. دهخدا، لغت‌نامه
۸. رهبران یزدی، ماشاءالله، نیایش امام حسین علیه السلام در روز عرفه، ناشر: بی‌جا، بی‌نا، بی‌تا

۹. طبرسی، علی ابن حسن ابن فضل، مشکاة الانوار، ناشر: کتابخانه حیدریه و ناشران دیگر، ۱۳۸۵ ه.ق
۱۰. فراهیدی، العین
۱۱. فومنی، حسین، نیروی بی‌کران سپاس‌گزاری، ناشر: انتشارات نسل نواندیش، ۱۳۹۹ ه.ش
۱۲. عاملی، شیخ حر، وسائل الشیعه
۱۳. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن کریم، ۱۳۷۶ ه.ش
۱۴. کلینی، کافی (ط_اسلامیه)، ۳۲۹ ه.ق
۱۵. گیلانی، عبدالرزاق، ترجمه و شرح مصباح الشریعه
۱۶. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار
۱۷. مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، قم: انتشارات امام علی ابن ابی طالب علیه السلام، ۱۳۷۸ ه.ش
۱۸. موسوی، سید روح الله، چهل حدیث، ناشر: موسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله علیه، ۱۳۷۱ ه.ش
۱۹. جاویدپور، فاطمه، کهساری، رضا، صابریان، علیرضا، "نشانگان شاکرین در متون اسلامی و آثار روان‌شناختی آن"، شماره ۳، ۱۴۰۲ ه.ش
۲۰. شعبانزاده، ماهرخ، "شکرگزاری و تاثیرات آن از دیدگاه قرآن و حدیث"، ۱۳۸۹ ه.ش
۲۱. نظری، اعظم و راضیه، "رابطه‌ی شکرگزاری و آرامش در زندگی فردی"، ۱۳۹۹ ه.ش